

KNF

**KOMISJA
NADZORU
FINANSOWEGO**

**PRACOWNICZE PROGRAMY EMERYTALNE
W 2018 ROKU**

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO

WARSZAWA 2019

DEPARTAMENT LICENCJI UBEZPIECZENIOWYCH

słowa kluczowe: PRACOWNICZE PROGRAMY EMERYTALNE, DODATKOWA
FORMA OSZCZĘDZANIA NA EMERYTURĘ

SPIS TREŚCI

SYNTEZA	4
1. WPROWADZENIE.....	6
2. STRUKTURA PRACOWNICZYCH PROGRAMÓW EMERYTALNYCH W PODZIALE NA FORMY	8
3. STRUKTURA PRACODAWCÓW WEDŁUG KRYTERIUM SIEDZIBY ORAZ FORMY PRAWNEJ .	10
4. UCZESTNICY PPE	11
5. SKŁADKI	14
6. WYPŁATY I WYPŁATY TRANSFEROWE	19
7. AKTYWA ZGROMADZONE W PPE.....	21
8. PRZEPIYW ŚRODKÓW NA RACHUNKACH UCZESTNIKÓW PPE W 2018 R.	24
9. ZMIANY ILOŚCIOWE I JAKOŚCIOWE W PPE.....	25
10. PROGRAMY UTWORZONE W 2018 ROKU	30
11. KONKLUZJE.....	35
SPIS WYKRESÓW	38
SPIS TABEL.....	38

SYNTEZA

Celem poniższego raportu jest prezentacja aktualnych danych dotyczących pracowniczych programów emerytalnych (PPE), będących jednym z elementów III filara systemu emerytalnego w Polsce. W opracowaniu przedstawiono podstawowe informacje charakteryzujące rynek pracowniczych programów emerytalnych według stanu na dzień 31.12.2018 r., jak również analizę porównawczą wybranych zagadnień przy uwzględnieniu danych za lata 1999-2018.

Wykorzystane w raporcie dane pozyskano od instytucji zarządzających środkami gromadzonymi w ramach programów (zakłady ubezpieczeń na życie, towarzystwa funduszy inwestycyjnych, pracownicze towarzystwa emerytalne) oraz od pracodawców prowadzących PPE, którzy zgodnie z przepisami ustawy o PPE¹, zobowiązani są do przekazywania organowi nadzoru rocznej informacji dotyczącej realizacji prowadzonego programu. Zakres tych informacji i tryb ich przekazywania określa Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 28 maja 2004 r. w sprawie przekazywania przez pracodawcę organowi nadzoru rocznej informacji dotyczącej realizacji prowadzonego pracowniczego programu emerytalnego (Dz. U. Nr 123, poz. 1297).

- na koniec 2018 r. funkcjonowało **1.230** pracowniczych programów emerytalnych, w tym: 623 realizowane w formie umowy z zakładem ubezpieczeń, 582 realizowane w formie umowy z funduszem inwestycyjnym, 25 realizowanych z pracowniczym funduszem emerytalnym;
- wartość aktywów zgromadzonych w pracowniczych programach emerytalnych na dzień 31.12.2018 r. wyniosła **12,8 mld zł** i wzrosła o 1,2% w stosunku do 2017 r.;
- według stanu na 31.12.2018 r. PPE objętych było **426,0 tys. osób**, co stanowiło (według dostępnych danych) 2,60%² ogółu liczby osób pracujących; liczba uczestników PPE wzrosła w ostatnim roku o 30,1 tys. osób, tj. o 7,6%;
- średnia wartość aktywów przypadających na statystycznego uczestnika PPE w dniu 31.12.2018 r. wyniosła **31,1 tys. zł**³ i utrzymała się na zbliżonym poziomie do odnotowanej na koniec 2017 r.;
- w 2018 r. pracodawcy prowadzący programy wpłacili do PPE **1.310,8 mln zł** tytułem składki podstawowej (wzrost o 86,2 mln zł, tj. o 7,0% w stosunku do 2017 r.), zaś uczestnicy z własnych środków przekazali **45,8 mln zł** (składka dodatkowa);
- średnia roczna składka podstawowa przypadająca na jednego uczestnika PPE wyniosła **4 070 zł** (wzrost o 244 zł w stosunku do 2017 r.), zaś średnia roczna składka dodatkowa przypadająca na jednego uczestnika PPE – **1 253 zł** (wzrost o 44 zł w stosunku do 2017 r.);

¹ Art. 23 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 850).

² Zgodnie z kwartalną informacją GUS o aktywności ekonomicznej ludności z dn. 25.02.2019 r. liczba osób pracujących na koniec IV kwartału 2018 r. wyniosła 16,41 mln osób.

³ Średnia wyliczona jako iloraz wartości środków w PPE na koniec roku i średniej liczby uczestników z początku i końca roku.

- w 2018 r. z PPE dokonano wypłat na łączną kwotę **577,9 mln zł**, średnia wartość wypłaty wyniosła **37,3 tys. zł**;
- blisko **10 tys.** uczestników w 2018 r. przekazało środki zgromadzone w PPE do innego PPE lub na IKE, zaś łączna wartość wypłat transferowych wyniosła **238,2 mln zł**.

Za najistotniejsze zjawiska, jakie miały miejsce na rynku PPE w 2018 r. uznać należy:

- znaczący przyrost, najwyższy od 2005 roku, liczby zarejestrowanych programów, a co za tym idzie nominalny wzrost liczby funkcjonujących programów w stosunku rok do roku;
- utrzymujący się rozwój programów zarządzanych przez fundusze inwestycyjne;
- niesatysfakcjonujący przyrost wartości aktywów zgromadzonych w pracowniczych programach emerytalnych;
- zwiększone zainteresowanie oszczędzaniem w ramach PPE, mające najprawdopodobniej związek z wdrożeniem w 2019 roku systemu Pracowniczych Planów Kapitałowych.

1. WPROWADZENIE

Pracownicze programy emerytalne wraz z indywidualnymi kontami emerytalnymi oraz indywidualnymi kontami zabezpieczenia emerytalnego stanowią III filar zreformowanego systemu ubezpieczenia społecznego. Pracownicze programy emerytalne są dobrowolną formą grupowego oszczędzania na emeryturę, organizowaną przez pracodawcę przy współudziale pracowników. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1449) składkę podstawową finansuje pracodawca, natomiast pracownik może dobrowolnie dokonywać dodatkowych wpłat z własnych środków w ramach składki dodatkowej. Środki wnoszone do programu są odprowadzane i zarządzane przez instytucję finansową, która jest wybierana przez pracodawcę i pracowników w fazie organizowania programu.

Stosownie do przepisów ww. ustawy, pracownicze programy emerytalne mogą być prowadzone w jednej z czterech form:

- w formie pracowniczego funduszu emerytalnego,
- w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie pracowników z zakładem ubezpieczeń w formie grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- w formie zarządzania zagranicznego⁴.

Pracowniczy program emerytalny może być utworzony przez jednego pracodawcę jako program zakładowy lub też wspólnie z innymi pracodawcami, którzy zdecydowali się na jego realizację na jednakowych warunkach - jako program międzyzakładowy.

Do dnia 31.12.2018 r. organ nadzoru zarejestrował 1.742 PPE, z czego na koniec 2018 r. funkcjonowało 1.230 programów (pozostałe 512 PPE to programy wykreślone z rejestru). Liczba programów wpisanych do rejestru w 2018 r. – 206 PPE – była drugą najwyższą wielkością w okresie funkcjonowania tego systemu. Więcej, tj. blisko 600 programów, zostało zarejestrowanych jedynie w 2005 roku, gdy przekształceniom w programy emerytalne ulegały grupowe ubezpieczenia na życie realizowane przez pracodawców. Jednocześnie liczba programów wykreślonych z rejestru – 29 PPE – była najniższa od 10 lat. Ogółem w 2018 r. nastąpił przyrost liczby funkcjonujących programów o 177 PPE. Należy także zauważyć, że w 2018 r. do jednego z programów międzyzakładowych dołączyło 61 pracodawców, do drugiego – 2 pracodawców, dodatkowo jeden z nowo powstałych programów miał charakter międzyzakładowy obejmujący 4 pracodawców.

Po uwzględnieniu wszystkich tych czynników, a także liczby pracodawców, którzy zarejestrowali i wykreślili programy w 2018 roku, łącznie do systemu PPE w ostatnim roku przystąpiło netto 240 nowych pracodawców (dla porównania w 2017 r. – 77 pracodawców).

**W 2018 r.
zarejestrowano 206
programów.**

**W 2018 r. z
rejestru
wykreślono 29
PPE.**

⁴ Na dzień sporządzenia raportu Komisja Nadzoru Finansowego nie wydała żadnej decyzji o wpisie do rejestru PPE programu prowadzonego w formie zarządzania zagranicznego.

Niemal wszystkim nowo tworzone programom nadano formę umowy z funduszem inwestycyjnym (198 programów). Jedynie w ramach 8 PPE zawarto umowę z zakładem ubezpieczeń, nie powstał natomiast żaden program w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

W 2018 r. 240 pracodawców zaoferowało PPE swoim pracownikom.

Wraz z istotnym zwiększeniem liczby programów, w 2018 r. wzrosła także (w porównaniu ze stanem na 31.12.2017 r.) o ponad 30 tys. liczba osób objętych zabezpieczeniem zapewnianym przez system pracowniczych programów emerytalnych. Wielkość tę należy odczytywać jako przyrost netto, co oznacza, że uwzględnieni są tu zarówno uczestnicy nowych programów, jak i osoby, które w ostatnim roku przystąpiły do programów wcześniej utworzonych, ale także (jako zmniejszenia) uczestnicy, którzy dokonali wypłaty czy wypłaty transferowej poza system PPE (na IKE) oraz uczestnicy programów zlikwidowanych. Jeśli uwzględnić, że w 2018 r. 15,5 tys. osób dokonało wypłat, a 6,3 tys. osób wypłat transferowych na IKE, to oznacza, że prawie 22 tys. osób odeszło z systemu PPE, a mimo to nastąpił wzrost uczestnictwa w stosunku rok do roku o 30 tys. osób. Z powyższego wynika, że faktyczny wzrost liczby nowych uczestników w 2018 r. wyniósł ok. 50 tys. osób i po uwzględnieniu odejść z systemu wzrost uczestnictwa netto wyniósł 30 tys. osób.

W 2018 r. największej liczbie nowych PPE nadano formę umowy z funduszem inwestycyjnym.

Ogółem na koniec 2018 roku w pracowniczych programach emerytalnych uczestniczyło 426,0 tys. pracowników, przy czym roczny przyrost ich liczby wyniósł 7,6%.

Aktywa zgromadzone w pracowniczych programach emerytalnych w 2018 roku pozostały na poziomie zbliżonym do odnotowanego na koniec 2017 roku i wyniosły 12,8 mld zł (wzrost o 1,2% w stosunku rocznym). Przeciętna wartość środków zgromadzonych na rachunku statystycznego uczestnika PPE wyniosła w 2018 r. średnio 31,1 tys. zł i spadła w ostatnim roku o 0,8 tys. zł.

Na koniec 2018 r. w PPE zgromadzono blisko 12,8 mld zł.

Pracodawcy prowadzący PPE w 2018 r. odprowadzili na konta swoich pracowników składki podstawowe w wysokości 1.310,8 mln zł. Po raz pierwszy, roczna wartość składek wniesionych na konta uczestników pracowniczych programów emerytalnych wyniosła 1,3 miliarda złotych, zaś jej przyrost – o ponad 86 mln zł w stosunku rocznym – był nominalnie najwyższy od 2011 roku. Podobnie, najwyższą w historii wartość (blisko 46 mln zł), odnotowano w przypadku składek dodatkowych, czyli składek opłacanych indywidualnie przez uczestników (wzrost o 12,1% w stosunku do 2017 r.).

Tabela 1. Wybrane dane dot. rynku PPE w latach 2009-2018

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba działających PPE (liczba wpisanych PPE pomniejszona o wykreślone PPE)	1 099	1 113	1 116	1 094	1 070	1 064	1 054	1 036	1 053	1 230
Liczba PPE zarejestrowanych w danym roku	49	29	37	33	33	29	25	23	48	206
Liczba PPE wykreślonych w danym roku	32	15	34	55	57	35	35	41	31	29

Liczba uczestników PPE (w tys.)	333,5	342,5	344,6	358,1	375,0	381,0	392,6	395,6	395,8	426,0
Wartość składek podstawowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	864,4	948,3	1 041,8	1 079,5	1 122,4	1 172,7	1 192,9	1 171,1	1 224,6	1 310,8
Wartość składek dodatkowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	24,5	26,3	30,5	34,2	31,9	36,3	38,3	38,9	40,8	45,8
Wartość zgromadzonych aktywów na koniec roku (w mln zł)	4 998,2	6 286,1	6 597,7	8 350,9	9 407,3	10 259,5	10 623,4	11 394,5	12 643,5	12 802,5
Średnia roczna składka podstawowa na uczestnika (w zł)	3 115	3 335	3 646	3 707	3 643	3 686	3 660	3 550	3 827	4 070
Średnia roczna składka dodatkowa na uczestnika (w zł)	915	1 002	1 119	1 210	1 030	1 114	1 204	1 192	1 209	1 253
Średnia wartość rachunku PPE na koniec roku na uczestnika (w zł) ⁵	15 180	18 597	19 204	23 767	25 665	27 142	27 464	28 912	31 951	31 156

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE i pracodawców prowadzących PPE, obliczenia własne.

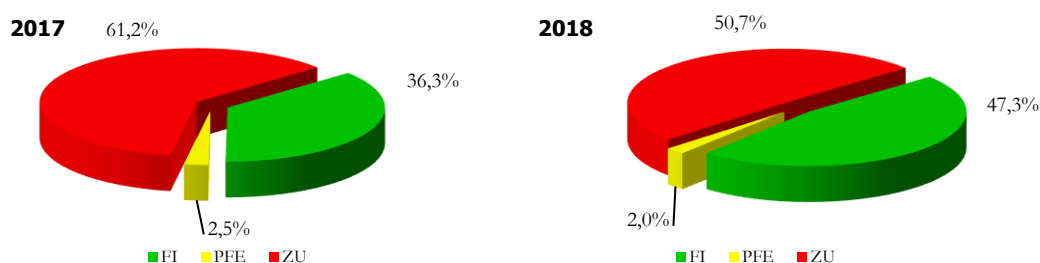
2. STRUKTURA PRACOWNICZYCH PROGRAMÓW EMERYTALNYCH W PODZIALE NA FORMY

Na koniec 2018 r. funkcjonowało 1.230 programów, prowadzonych przez 1.389 pracodawców⁶, w tym:

- 623 w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- 582 w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- 25 w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

Na koniec 2018 r. funkcjonowało 1.230 PPE prowadzonych przez 1.389 pracodawców.

Wykres 1. Struktura PPE według liczby programów w poszczególnych formach

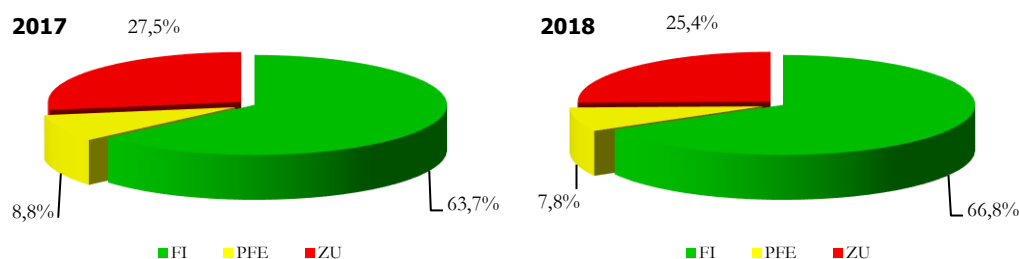
Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

⁵ Średnia wyliczona jako iloraz wartości środków w ramach PPE na koniec roku i średniej liczby uczestników z początku i końca roku.

⁶ Część pracodawców realizuje programy o charakterze międzyzakładowym.

Rok 2018 był zapewne ostatnim, w którym programy realizowane w formie ubezpieczeniowej jeszcze przewyższały liczebnie programy, w których środki uczestników są inwestowane za pośrednictwem funduszy inwestycyjnych. Podczas gdy w przed dziesięć laty 74% stanowiły programy ubezpieczeniowe, zaś 23% - z funduszem inwestycyjnym, w obecnie wskaźniki te wynoszą odpowiednio: 50,7% i 47,3%, a w kolejnym roku zapewne dominującą formą programów staną się fundusze inwestycyjne. Począwszy od 2008 roku liczba programów prowadzonych przez zakłady ubezpieczeń spadła nominalnie o 180 (z 803 realizowanych w 2008 r. do 623 na koniec 2018 r.), przy jednoczesnym wzroście o 331 PPE programów obsługiwanych przez fundusze inwestycyjne. W 2018 r., podobnie jak we wcześniejszych latach, obniżyła się także liczba programów realizowanych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego (z 26 do 25 PPE).

Wykres 2. Struktura PPE według liczby uczestników w poszczególnych formach

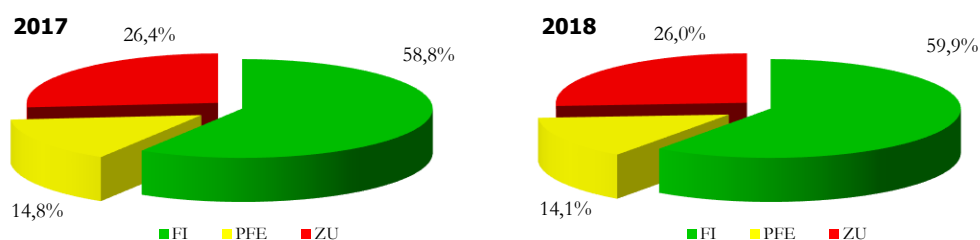

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Na koniec 2018 r. w pracowniczych programach emerytalnych uczestniczyło 426,0 tys. osób. Liczba uczestników PPE w 2018 r. wzrosła znacząco – o 30,1 tys. osób, tj. o 7,6%, co zarówno w wartościach bezwzględnych, jak i dynamice przyrostu stanowi najwyższe wielkości od 10 lat. Wzrost uczestnictwa dotyczył jednakże tylko jednej z form – umów z funduszem inwestycyjnym, gdzie odnotowano przyrost liczby uczestników o 32,8 tys. osób. W pozostałych dwóch formach nastąpił spadek uczestnictwa o 1-1,7 tys. osób.

Na koniec 2018 r. w PPE uczestniczyło 426,0 tys. osób.

Wykres 3. Struktura PPE według wartości aktywów w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE i pracodawców prowadzących PPE; obliczenia własne

Aktywa zgromadzone w pracowniczych programach emerytalnych według stanu na 31.12.2018 r. osiągnęły wartość 12.802,5 mln zł i zwiększyły się – w porównaniu z końcem 2017 roku – zaledwie o 0,16 mln zł, tj. o 1,2%.

Aktywa PPE w 2018 r. pozostały na poziomie z końca 2017 r.

Przyczyn tak niskiego przyrostu aktywów pracowniczych programów emerytalnych należy szukać przede wszystkim w efektywności inwestycji dokonywanych przez zarządzających środkami w 2018 roku, a szerzej w koniunkturze na rynku finansowym. Pracownicze programy emerytalne zostały bowiem zasilone składkami, których wartość wyniosła rekordowe 1,3 mld zł (ponad 91 mln zł więcej niż w 2017 r.) i nawet po uwzględnieniu wartości dokonanych w ostatnim roku wypłat i wypłat transferowych na IKE (wypłata poza PPE), wpływy netto do systemu PPE wyniosły 616,8 mln zł, natomiast przyrost aktywów jedynie 0,16 mln zł, zatem wpływ składek nie zrekompensował w ostatnim roku ubytku aktywów spowodowanego niesatysfakcjonującymi wynikami osiąganymi przez zarządzających środkami.

3. STRUKTURA PRACODAWCÓW WEDŁUG KRYTERIUM SIEDZIBY ORAZ FORMY PRAWNEJ

Według stanu na 31.12.2018 r., najwięcej pracodawców prowadzących PPE działało na terenie województw: mazowieckiego i śląskiego (odpowiednio: 21% i 13%) oraz wielkopolskiego, dolnośląskiego i pomorskiego (9-10%). W porównaniu do 2017 r., wzrósł udział pracodawców z województwa dolnośląskiego, lubelskiego oraz mazowieckiego prowadzących PPE, natomiast zmalał (w granicach 1 punktu proc.) udział pracodawców z województw śląskiego i łódzkiego.

Tabela 2: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na województwa (stan na dzień 31.12.2018 r.)

Województwo	Udział działających pracodawców w rynku PPE
dolnośląskie	8,78%
kujawsko-pomorskie	3,60%
lubelskie	3,17%
lubuskie	1,22%
łódzkie	6,12%
małopolskie	7,49%
mazowieckie	20,74%
opolskie	3,31%
podkarpackie	4,39%
podlaskie	1,80%
pomorskie	8,86%
śląskie	13,18%
świętokrzyskie	1,94%
warmińsko-mazurskie	2,30%
wielkopolskie	9,86%
zachodniopomorskie	3,24%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Podobnie jak w ubiegłych latach, co drugi pracodawca prowadzący PPE na koniec 2018 r. był zorganizowany w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, natomiast blisko co czwarty jako spółka akcyjna. Liczną grupę pracodawców stanowią także spółdzielnie (15,3%). W analizowanym okresie te trzy formy organizacyjno-prawne odpowiadały za 97% zmian ilościowych dokonanych w obrębie pracodawców prowadzących PPE, przy czym największy przyrost ilościowy dotyczył spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (zwiększenie liczby pracodawców w tej formie o 121 w porównaniu z 2017 r.) oraz spółdzielni (wzrost o 70 pracodawców).

Tabela 3: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na formę prawną (stan na dzień 31.12.2018 r.)

Forma prawna pracodawcy	Udział działających pracodawców w rynku PPE
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	50,04%
Spółka akcyjna	23,25%
Spółdzielnia	15,34%
Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą	3,82%
Spółka jawna	2,23%
Spółka komandytowa i komandytowo-akcyjna	1,15%
Jednostka badawczo-rozwojowa	0,65%
Państwowa jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną	0,29%
Spółka cywilna	0,50%
Oddział przedsiębiorców zagranicznych, przedsiębiorstwo zagraniczne	0,43%
Szkoła wyższa	0,50%
Fundacja	0,58%
Stowarzyszenie	0,29%
Samorząd gospodarczy i zawodowy	0,14%
Inne	0,79%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

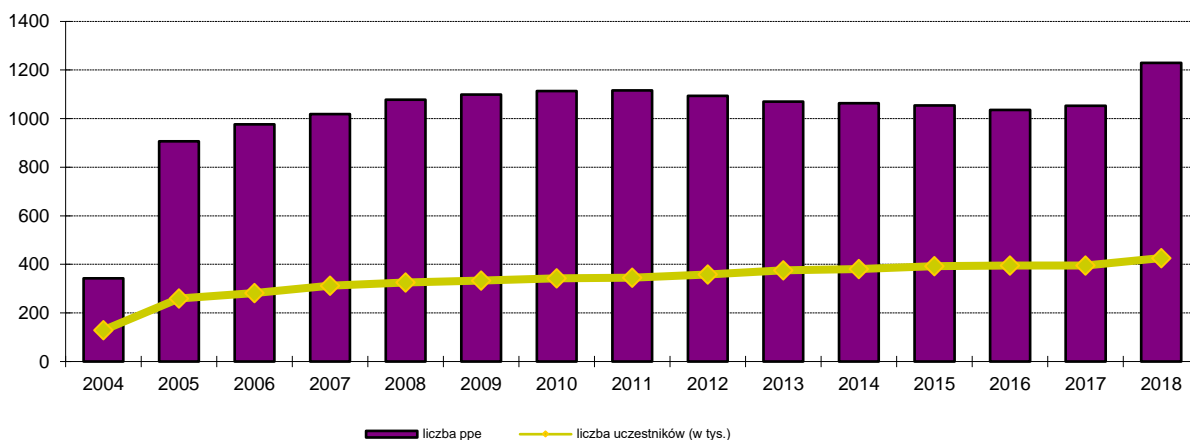
4. UCZESTNICY PPE

Liczba uczestników pracowniczych programów emerytalnych na koniec 2018 r. wzrosła o 30,1 tys. osób i wyniosła 426,0 tys. uczestników.

Poniższy wykres prezentuje podstawowe dane liczbowe dotyczące PPE: liczbę programów oraz liczbę uczestników w latach 2004-2018.

W 2018 r. liczba uczestników wzrosła o 30,1 tys. osób.

Wykres 4: Rozwój PPE – liczba programów oraz liczba uczestników PPE w latach 2004-2018

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Rynek pracowniczych programów emerytalnych w ostatnich latach cechowała stagnacja, jeśli chodzi o liczbę rejestrowanych programów (a nawet spadek ich liczby powodowany większą liczbą wykreśleń niż nowych rejestracji) i ograniczone zwiększanie się liczby uczestników programów. Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat, liczba uczestników PPE wzrosła netto o 100 tys. osób, przy jednoczesnym przyroście liczby działających programów o 150 programów. Na tym tle rok 2018 jest wyjątkowy, gdyż aż o 177 PPE zwiększyła się liczba działających programów i jednocześnie przybyło 30,1 tys. uczestników. Ożywienie to ma bezpośredni związek z powstaniem instytucji pracowniczych planów kapitałowych oraz wyborem przez niektórych pracodawców PPE jako tej instytucji, w której – zamiast w PPK – będą gromadzone środki ich pracowników.

W roku 2018 nastąpił istotny wzrost liczby funkcjonujących programów.

Na koniec 2018 r. 78% osób objętych dobrowolnym zabezpieczeniem emerytalnym w ramach PPE stanowili uczestnicy czynni, czyli osoby, na rzecz których w ostatnim kwartale pracodawca odprowadził składki podstawowe. Pozostałe 22% stanowili uczestnicy bierni, tzn. osoby na rzecz których nie były odprowadzane składki. Są to np. osoby, które dobrowolnie wystąpiły z programu, bądź zmieniły pracodawcę i pozostawiły środki w programie prowadzonym przez dotychczasowego pracodawcę. W kategorii tej uwzględniani są także inni uczestnicy, za których w ostatnim kwartale roku nie były odprowadzane składki (jak uczestnicy programów, w których czasowo zawieszono odprowadzanie składek, uczestnicy programów uruchamianych na przełomie roku etc.), którzy nie mieszczą się w zakresie pojęciowym uczestnika biernego, jednakże są ujmowani w tej pozycji w sprawozdaniach przekazywanych UKNF przez instytucje finansowe.

Tabela 4: Liczba uczestników czynnych i biernych w PPE (w tys.)

Forma PPE	Liczba uczestników czynnych		Liczba uczestników biernych	
	2017	2018	2017	2018
FI	203,0	229,6	48,9	55,1
PFE	17,4	16,0	17,5	17,3
ZU	89,4	88,7	19,6	19,3
Ogółem PPE	309,8	334,3	86,0	91,7

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Na przestrzeni ostatniego roku wzrastała zarówno liczba uczestników czynnych, tzn. uczestników, za których odprowadzane są składki, jak i uczestników biernych (osoby posiadające środki w programach, za które nie są już odprowadzane składki). Wzrost ten został wygenerowany wyłącznie przez programy realizowane w formie umowy z funduszem inwestycyjnym (w pozostałych dwóch formach liczba uczestników biernych i czynnych spadała). W przypadku uczestnictwa czynnego, na wzrost netto o 24,5 tys. osób złożył się wzrost liczby uczestników w programach realizowanych przez fundusze inwestycyjne o 26,6 tys. osób i spadek uczestników w dwóch pozostałych formach o 2,1 tys. osób. Analogicznie dla uczestnictwa biernego: na ogólny wzrost o 5,7 tys. osób złożyło się wzrost o 6,2 tys. osób w programach z funduszami inwestycyjnymi i spadek liczby uczestników biernych o 500 osób w dwóch pozostałych formach.

Drugi rok z kolei wskaźnik uczestnictwa czynnego utrzymał się na poziomie niższym niż 80% i wyniósł 78%.

Wskaźnik uczestnictwa w pracowniczych programach emerytalnych, wyznaczony jako stosunek liczby uczestników, na rzecz których wnoszone są składki do programów oraz liczby osób zatrudnionych u pracodawców prowadzących PPE, na koniec 2018 r. wyniósł 67,7% i obniżył się o 3,9 pkt. proc. w stosunku do wskaźnika z końca 2017 r.

Najwyższy wskaźnikiem uczestnictwa charakteryzują się programy w formie pracowniczego funduszu emerytalnego, gdzie blisko 84% pracowników uczestniczy w PPE. W pozostałych dwóch formach wskaźnik ten wynosi 62% dla formy ubezpieczeniowej i 69% dla umów z funduszami inwestycyjnymi.

W 2018 roku, podobnie jak we wcześniejszych latach, prawie co 10-ty uczestnik PPE, oprócz składki finansowanej przez pracodawcę, wnosił do programu z własnych środków kwoty tytułem składki dodatkowej. Odsetek osób odprowadzających dodatkowe kwoty do programu pozostał na zbliżonym poziomie do odnotowanego na koniec 2017 roku – uczestników odprowadzających składki dodatkowe – w wartościach bezwzględnych – było jednak aż o 4,5 tys. osób więcej niż w 2017 roku. Jednocześnie suma odprowadzonych w ciągu roku składek dodatkowych zwiększyła się w porównaniu z 2017 rokiem o blisko 5 mln zł, tj. o 12,1% i wyniosła 45,8 mln zł, przy 40,8 mln zł w 2017 r. Te dwa czynniki przełożyły się ogółem na wzrost o 44,0 zł średniej składki dodatkowej wyznaczonej tylko w odniesieniu do osób wnoszących te składki, która w 2017 roku wyniosła 1 253 zł.

W analizowanym okresie nadal zdecydowanie dominowały programy, w których uczestniczyło mniej niż 50 osób. Podobnie jak w 2018 roku, co drugi pracowniczy program emerytalny liczył do 50 uczestników. Zmiany udziału poszczególnych grup programów w ogólnej liczbie PPE na przestrzeni ostatniego roku dotyczyły przede wszystkim programów najmniejszych, których udział obniżył się o 4 pkt. proc. oraz programów, w których uczestniczy między 51 a 100 osób, których liczba wzrosła w ciągu roku o 1 pkt. proc. W przypadku pozostałych grup programów, zmiany ilościowe nie przekroczyły 1 pkt. proc.

**Tabela 5: Struktura rynku PPE według wielkości programów
(stan na dzień 31.12.2018 r.)**

Liczba uczestników programu	Udział w rynku według wielkości PPE
do 50	49,78%
51-100	13,75%
101-200	12,27%
201-300	6,44%
301-400	4,44%
401-500	2,44%
501-1000	4,52%
1001-1500	2,79%
1501-2000	0,78%
powyżej 2000	2,79%
Ogółem PPE	100,0%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

5. SKŁADKI

Zgodnie z ustawą o pracowniczych programach emerytalnych, wysokość składki podstawowej jest ustalana w umowie zakładowej i może być ona określona procentowo od wynagrodzenia uczestnika, albo też w jednakowej kwocie dla wszystkich uczestników programu albo procentowo od wynagrodzenia z określeniem maksymalnej kwotowej wysokości składki.

Na 1.230 programów funkcjonujących na koniec 2018 r., w przypadku 949 wysokość finansowanej przez pracodawcę składki została określona jako procent od wynagrodzenia uczestnika programu, w tym w 142 przypadkach składka miała dodatkowo kwotowy limit. W pozostałych programach wysokość składki podstawowej została określona kwotowo i mieściła się w przedziale od 20 do 394 zł w PPE prowadzonych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym oraz od 1 do 400 zł w programach w formie umowy z zakładem ubezpieczeń. W przypadku PPE prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego we wszystkich programach wysokość składki podstawowej została określona procentowo.

Tabela 6: Wysokość składki podstawowej określona w umowie zakładowej

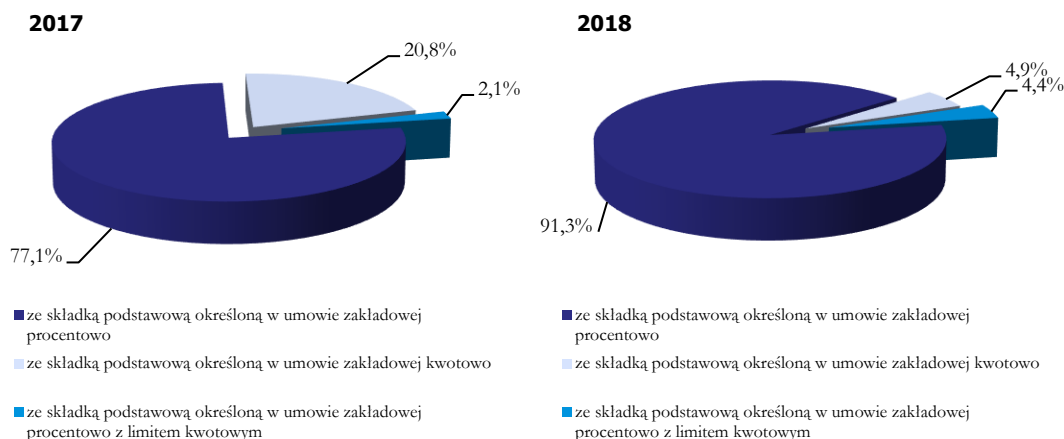
Wysokość składki podstawowej z umowy emerytalnej	Liczba PPE		Udział w rynku	
	2017	2018	2017	2018
poniżej 1%	2	2	0,2%	0,2%
1%-1,99%	38	42	3,6%	3,4%
2%-2,99%	74	68	7,0%	5,5%
3%-3,99%	108	259	10,3%	21,1%
4%-4,99%	85	113	8,1%	9,2%
5%-5,99%	90	90	8,5%	7,3%
6%-6,99%	38	36	3,6%	2,9%
7,00%	332	339	31,5%	27,6%
wysokość składki określona kwotowo	286	281	27,2%	22,8%
Ogółem PPE	1 053	1 230	100,00%	100,00%

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Wśród 206 programów wpisanych do rejestru PPE w 2018 r., zdecydowana większość (196 PPE, tj. 95%) to programy ze składką podstawową określoną procentowo, w tym w 8 z nich dodatkowo wprowadzono kwotowy limit wysokości składki. W pozostałych 10 programach składka została określona kwotowo.

Analizując zmiany, jakie zaszły w sposobie określania i wysokości ustalonej w programach składki podstawowej w ciągu ostatniego roku należy przede wszystkim zauważyć ponad dwukrotne zwiększenie liczby programów, w których wysokość składki zawiera się w przedziale pomiędzy 3% a 3,99%. Liczba takich programów wzrosła ze 108 na koniec 2017 r. do 259 na koniec 2018 r. Co więcej, spośród 206 programów utworzonych w 2018 r. w aż 134 pracodawca odprowadza składkę w tej wysokości, w tym w 131 składka wynosi dokładnie 3,5%. Niewątpliwie powyższe ma związek z wprowadzonym przepisami dotyczącymi pracowniczych planów kapitałowych dolnym limitem składki podstawowej w PPE, od którego możliwe jest uzyskanie zwolnienia z obowiązku tworzenia PPK i który wynosi 3,5%. Część pracodawców, którzy dotychczas odprowadzali składki podstawowe w pracowniczych programach emerytalnych w wysokości niższej niż 3,5%, albo składki, których wysokość określona była kwotowo, zdecydowała o zmianie sposobu deklarowania i/lub wysokości składki podstawowej w programie, wybierając nową wysokość składki na poziomie gwarantującym zwolnienie (3,5% i wyższym), stąd liczba programów ze składką w przedziale 3%-3,99% tak znacząco wzrosła. Zmniejszył się z kolei procentowy udział programów, w których składka była określona kwotowo (nominalnie w ciągu roku o 5, ale ich udział spadł blisko o 5 pkt. proc.) oraz programów z maksymalnym 7% poziomem składki – o 4 pkt. proc.

Wykres 5: Struktura PPE utworzonych w 2017 r. i 2018 r. według sposobu określenia składki podstawowej

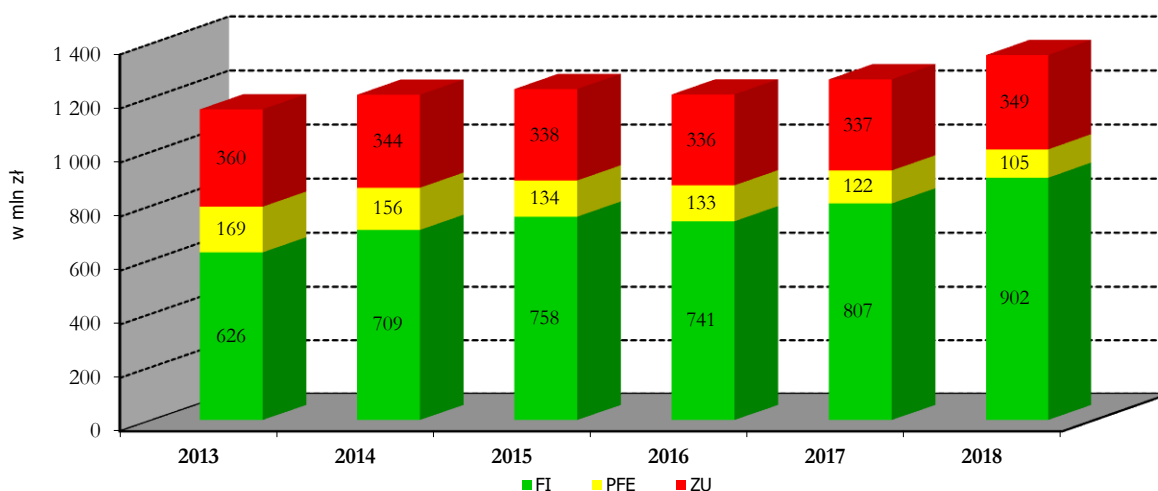
Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE, obliczenia własne

W 2018 r. do pracowniczych programów emerytalnych odprowadzono łącznie 1.356,6 mln zł składek, w tym 1.310,8 mln zł z tytułu składek podstawowych i 45,8 mln zł z tytułu składek dodatkowych. Przyrost odprowadzonych do PPE składek wyniósł 7% w przypadku składek podstawowych oraz aż 12% w przypadku składek dodatkowych, co na tle ostatnich lat jest wskaźnikiem bardzo korzystnym. W ujęciu wartościowym, roczna suma odprowadzonych składek podstawowych w 2018 r. po raz pierwszy przekroczyła 1,3 mld zł, zaś składek dodatkowych – także pierwszy raz – była wyższa niż 45 mln zł (przyrost o prawie 5 mln zł).

W 2018 r. do PPE odprowadzono 1.357 mln zł tytułem składek.

Poniżej zaprezentowano roczne sumy składek odprowadzonych do poszczególnych typów instytucji finansowych w ramach PPE w latach 2013-2018.

Wykres 6: Łączna suma składek odprowadzonych do PPE w danym roku w latach 2013-2018

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

W 2018 r. do pracowniczych programów emerytalnych wpłynęło 91,2 mln zł składek podstawowych więcej niż w 2017 r. W tym samym okresie liczba uczestników czynnych, czyli osób za które są odprowadzane składki, także wzrosła o 24,5 tys. osób, co w efekcie przyniosło wzrost średniej wartości rocznej składki podstawowej w przeliczeniu na uczestnika o 244 zł.

Średnia roczna składka podstawowa przypadająca na uczestnika w 2018 r. zwiększyła się o 244 zł.

Konto statystycznego uczestnika PPE w 2018 r. zostało zasilone kwotą 4,1 tys. zł (tytułem składki podstawowej). Ponadto, statystyczny uczestnik PPE w 2018 r. przeznaczył z własnych środków 107 zł na dodatkowe wpłaty do PPE (składka dodatkowa). Natomiast średnia roczna wartość odprowadzonych składek dodatkowych wyznaczona w przeliczeniu jedynie na osoby opłacające składkę dodatkową (nie zaś na wszystkich uczestników PPE) wyniosła 1.253 zł, tj. o 44 zł więcej niż w 2017 r.

Tabela 7: Wysokość średniej rocznej składki podstawowej i dodatkowej na uczestnika (w zł)

Forma PPE	Średnia roczna składka podstawowa ⁷		Średnia roczna składka dodatkowa ⁸	
	2017	2018	2017	2018
FI	3 703,6	4 012,8	1 209,2	1 238,2
PFE	6 209,2	6 065,1	2 005,6	1 929,8
ZU	3 617,7	3 836,1	942,6	1 102,0
Rynek PPE	3 826,6	4 070,4	1 208,6	1 252,6

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE i pracodawców prowadzących PPE; obliczenia własne

Porównując zmiany wartości średniej składki podstawowej w przeliczeniu na uczestnika w poszczególnych instytucjach na przestrzeni ostatnich lat, można dostrzec, że wskaźnik ten podlega dość znacznym wahaniom, zarówno *in plus*, jak i *in minus*, przy czym w jednym roku w niektórych formach następuje jego wzrost, w innych spadek. Począwszy od 2013 r., corocznie wzrastała wartość średniej składki w programach realizowanych przez pracownicze fundusze emerytalne, przy czym zmiany te rocznie wynosiły od 98 zł do 455 zł. W roku 2018 średnia składka podstawowa w programach w tej formie zmniejszyła się o 144 zł. W programach w formie ubezpieczeniowej w tym samym okresie odnotowywano wzrost średniej składki o 26-139 zł, a w roku 2018 składka ta wzrosła o rekordowe 218 zł. Z kolei w programach zarządzanych przez fundusze inwestycyjne średnia składka w przeliczeniu na uczestnika corocznie obniżała się do roku 2016 r., by w ostatnich dwóch latach wzrosnąć odpowiednio o 355 zł i 309 zł.

Z kolei w przypadku składek dodatkowych, w dwóch formach: w programach z zakładem ubezpieczeń oraz w programach z funduszem inwestycyjnym średnia składka dodatkowa wzrosła odpowiednio o 159 i 29 zł, natomiast w programach w

⁷ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek podstawowych odprowadzonych w ramach PPE w 2017 r. i średniej liczby uczestników, na rzecz których pracodawca odprowadzał składki podstawowe z początku i końca roku.

⁸ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek dodatkowych odprowadzonych w ramach PPE w 2017 r. i średniej liczby uczestników wnoszących składki dodatkowe z początku i końca roku.

formie pracowniczego funduszu emerytalnego każdy z uczestników wnoszących składki dodatkowe odprowadził w 2018 r. statystycznie o 76 zł mniej niż rok wcześniej. Ogółem wartość tego wskaźnika liczonego dla wszystkich form łącznie wzrosła w stosunku rocznym o 44 zł w porównaniu ze stanem na koniec 2017 r.

Średnia roczna składka dodatkowa przypadająca na uczestnika w 2018 r. wzrosła o 44 zł.

Dane dotyczące składek dodatkowych odprowadzanych w programach cechują się stosunkowo dużą zmiennością, a dodatkowo trudno o ich jednoznaczną interpretację. W roku 2013 r., liczba osób odprowadzających składki dodatkowe wzrosła aż o prawie 20%, jednak wartość tych składek była niższa niż rok wcześniej, co skutkowało obniżeniem się średniej wartości składki dodatkowej o blisko 180 zł. W 2014 r. mieliśmy do czynienia z sytuacją odwrotną: wartość odprowadzanych składek wzrosła w porównaniu z rokiem 2013, natomiast spadła liczba osób wnoszących te składki. Pozwoliło to na podwyższenie się średniego poziomu składki dodatkowej w PPE o 84 zł. Z kolei w 2015 r. nastąpił wzrost kwot składek dodatkowych, ale liczba osób dokonujących takich wpłat pozostała na poziomie z 2014 roku, co ponownie przełożyło się na zwiększenie wartości średniej składki dodatkowej o 90 zł. Odwrotna sytuacja miała natomiast miejsce w 2016 r., kiedy nastąpił wzrost liczby osób wnoszących składki dodatkowe (o 1,3 tys. osób), zaś suma składek pozostała na poziomie zbliżonym do odnotowanego na koniec 2015 r., co miało wpływ na nieznaczny spadek średnich wartości składek. W 2017 roku stabilny wzrost odnotowano zarówno w odniesieniu do liczby osób opłacających swoje składki, jak i kwoty tych składek. Trend ten utrzymał się również w 2018 roku, z tym że zwiększyła się dynamika wzrostu tych wskaźników: liczba osób wnoszących składki dodatkowe przyrosła aż o 4,5 tys. osób, a wartość odprowadzanych składek wzrosła o blisko 5 mln zł (12,1%).

Przeciętna kwota składki dodatkowej, podobnie jak w ubiegłych latach, jest najwyższa dla uczestników programów realizowanych przez pracownicze fundusze emerytalne i wynosi 1.930 zł, przy kwocie 1.100-1.1200 zł w pozostałych formach.

Suma składek podstawowych odprowadzanych w 2018 r. przez pracodawców na rzecz uczestników stanowiła ponad 97% łącznej kwoty składek odprowadzonych na rachunki uczestników w omawianym okresie i wskaźnik ten nie zmienił się w stosunku do poprzedniego roku. Zatem zaledwie 3% składek, jakie trafia na rachunki uczestników PPE, pochodzi z dobrowolnych wpłat pracowników dokonywanych tytułem składki dodatkowej. Oceniając proporcje pomiędzy wielkością składek podstawowych i dodatkowych odprowadzanych w ramach PPE, należy jednakże pamiętać, iż znowelizowana ustawa o PPE, która weszła w życie z dniem 1 czerwca 2004 r. wprowadziła limit kwoty składek dodatkowych, które mogą być wpłacone przez uczestnika PPE w danym roku. Obecnie suma składek dodatkowych wniesionych przez uczestnika PPE do jednego programu w ciągu roku kalendarzowego nie może przekroczyć kwoty odpowiadającej czteroipółkrotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok. W 2018 r. była to kwota 20,0 tys. zł.

Średnia wysokość składki dodatkowej w PPE, podobnie jak i wartość środków wnoszonych w ramach IKE, kształtowała się w 2018 r., jak i we wcześniejszych latach, znacznie poniżej wyznaczonych limitów: średnia roczna składka dodatkowa na jednego uczestnika PPE w 2018 r. wyniosła 1.253 zł (w 2017 r. 1.209 zł), zaś wysokość średniej wpłaty na IKE wyniosła 4,2 tys. zł (w 2017 r. – 3,9 tys. zł). Powyższe wartości świadczą o stosunkowo niskiej skłonności do oszczędzania na cele emerytalne z własnych środków, nie są zaś związane z ustawowymi ograniczeniami w zakresie limitów kwot, jakie mogą być wpłacone do dobrowolnych form oszczędzania w ramach III filaru.

6. WYPŁATY I WYPŁATY TRANSFEROWE

Zgodnie z ustawą o PPE, zgromadzone przez uczestnika na jego rachunku środki mogą podlegać wypłacie, wypłacie transferowej (do innego PPE lub na IKE) lub zwrotowi. Przesłanki do wycofania środków z programu, w każdym z wyżej wymienionych przypadków, są szczegółowo określone przepisami prawa.

Wypłata zgromadzonych oszczędności może nastąpić:

- na wniosek uczestnika po osiągnięciu przez niego 60 roku życia,
- po przedstawieniu przez niego decyzji o przyznaniu prawa do emerytury, po ukończeniu 55-ego roku życia,
- na wniosek osoby uprawnionej - w przypadku śmierci uczestnika,
- bez wniosku uczestnika w przypadku ukończenia przez niego 70 lat (o ile wcześniej nie wystąpił z wnioskiem o wypłatę środków).

W 2018 r. 15,5 tys. osób wypłaciło środki z rachunków prowadzonych w ramach pracowniczych programów emerytalnych. Łączna wartość wypłat wyniosła 577,9 mln zł, tj. o 78,2 mln zł więcej niż w 2017 r. Tym samym wartość wypłat zrealizowanych w 2018 r. wzrosła o 16% w porównaniu z rokiem 2017. Statystycznie osoba dokonująca wypłaty otrzymała 37,3 tys. zł, tj. o ponad 5,6 tys. zł więcej niż w 2018 roku.

W 2018 r. wartość wypłat z PPE wyniosła 577,9 mln zł.

Tabela 8: Wysokość wypłat oraz średnia wartość wypłaty przypadająca na 1 uczestnika

Forma PPE	Kwota wypłat (w tys. zł)		Średnia wypłata na uczestnika (w zł)	
	2017	2018	2017	2018
FI	258 146,9	312 467,0	30 997	31 803
PFE	71 078,0	87 524,9	49 155	60 950
ZU	170 485,4	177 878,8	28 428	42 022
Rynek PPE	499 710,4	577 870,7	31 685	37 296

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

Podobnie jak w poprzednich latach, w 2018 r. nastąpił wzrost wartości środków wypłacanych z PPE, jak też dalsze zwiększanie się wartości średniej wypłaty, co jest naturalną konsekwencją uzyskiwania uprawnień do wypłaty coraz większej liczby osób objętej tym systemem oraz zwiększania się z upływem kolejnych lat oszczędzania stanu

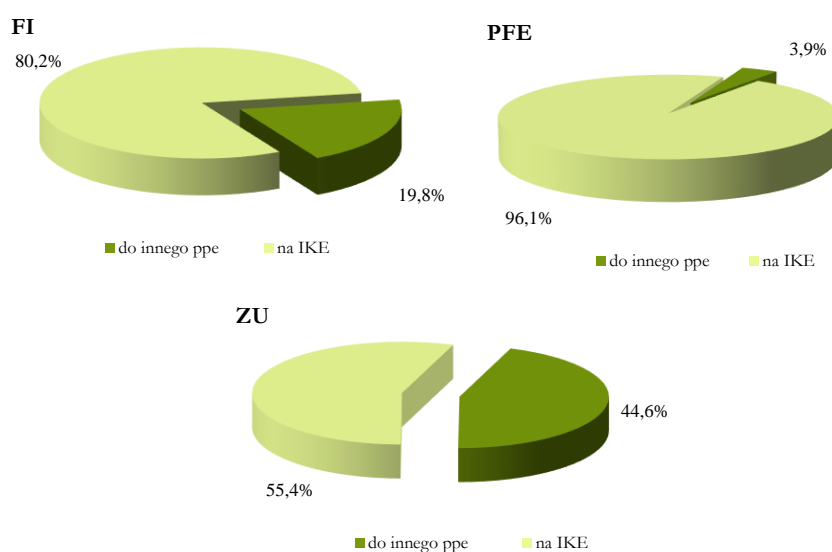
konta w PPE. Wzrost wartości wypłacanych z PPE środków dotyczył wszystkich form PPE: w programach o charakterze *stricte* inwestycyjnym (pracowniczy fundusz emerytalny oraz umowa z funduszem inwestycyjnym) wartość wypłat wzrosła o ok. 20%, natomiast w programach ubezpieczeniowych jedynie o 4%. Wraz ze wzrostem sum wypłat dla danej formy wzrosły także średnie kwoty wypłacane przez poszczególnych uczestników. Statystyczny uczestnik programu, w którym zarządzającym środkami jest pracowniczy fundusz emerytalny wypłacił z konta PPE ponad 60 tys. zł (wzrost w ciągu roku o prawie 12 tys. zł). W programach ubezpieczeniowych wypłata wynosiła średnio 42 tys. zł (wzrost aż o 13,6 tys. zł), natomiast w programach, w których środkami zarządzają fundusze inwestycyjne – 31,8 (wzrost o 0,8 tys. zł).

Przepisy regulujące działalność pracowniczych programów emerytalnych umożliwiają przekazanie zgromadzonych przez uczestnika w PPE środków do programu prowadzonego przez innego pracodawcę lub też na indywidualne konto emerytalne. W omawianym okresie dokonano transferów zgromadzonych w programach środków na kwotę ponad 238 mln zł, co jest wartością zbliżoną do przeciętnej rocznej wartości wypłat transferowych w ostatnich latach wynoszącej około 200 mln zł.

W 2018 r. wartość wypłat transferowych z PPE wyniosła 238 mln zł.

W strukturze wypłat transferowych zasadniczo dominowały transfery dokonywane do systemu IKE: z każdego 100 zł przenoszonych z programu do nowej instytucji finansowej, średnio 74 zł trafiało do podmiotów prowadzących IKE, zaś 26 zł pozostawało w systemie pracowniczych programów emerytalnych. Wyjątkiem w 2018 r. były programy realizowane przez zakłady ubezpieczeń, gdzie prawie połowa środków została przekazana w ramach transferu do innego programu. Z kolei w programach prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego zaledwie 4% środków jest przenoszonych do innego programu.

Wykres 7: Struktura wypłat transferowych w 2018 r. w poszczególnych formach PPE

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

Tabela 9: Wartość wypłat transferowych do PPE prowadzonego przez innego pracodawcę

Forma PPE	Kwota wypłat transferowych dokonanych do innego PPE (w tys. zł)		Struktura (w %)	
	2017	2018	2017	2018
FI	62 751,9	22 296,1	61,0%	36,6%
PFE	397,6	1 661,1	0,4%	2,7%
ZU	39 664,8	36 993,7	38,6%	60,7%
Rynek PPE	102 814,4	60 950,9	100,0%	100,0%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

Kwota zrealizowanych w 2018 roku wypłat transferowych do innego programu nieznacznie przekroczyła 60 mln zł i była porównywalna z notowanymi we wcześniejszych latach i znacząco niższa niż w 2017 r., kiedy przekroczyła 100 mln zł. Prawie 2/3 aktywów spośród transferowych zostało przekazanych do innego zakładu ubezpieczeń działającego w ramach systemu PPE, zaś ponad 1/3 do innego funduszu inwestycyjnego. W 2018 roku transfery w ramach pracowniczych funduszy emerytalnych praktycznie nie występowały (udział przenoszonych aktywów w tej formie był niższy niż 3%).

**Transfer do PPE
wyniósł
60,9 mln zł.**

Wypłaty transferowe zrealizowane do innych podmiotów działających na rynku PPE dotyczyły 3,6 tys. osób, co oznacza, że średnia wypłata transferowa dokonywana pomiędzy pracowniczymi programami emerytalnymi na jednego uczestnika wyniosła 16,6 tys. zł.

Z informacji uzyskanych od podmiotów zarządzających środkami w PPE wynika także, iż w 2018 r. uczestnicy pracowniczych programów emerytalnych przetransferowali 177,3 mln zł na indywidualne konta emerytalne. Wypłaty transferowe z PPE na IKE dotyczyły 6,3 tys. osób. Średnia wypłata transferowa środków z PPE na rachunek IKE w omawianym okresie wyniosła zatem 28,2 tys. zł i pozostała na poziomie odnotowanym również w 2017 r.

**Transfer na
IKE wyniósł
177,3 mln zł.**

Tabela 10: Wypłaty transferowe na IKE

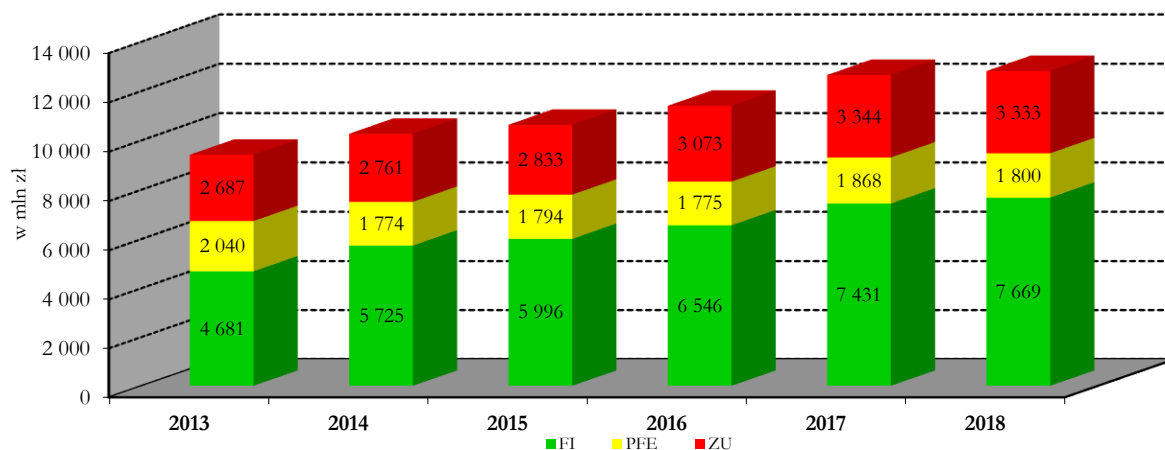
	2017	2018
Liczba wypłat transferowych	7 968	6 327
Wartość wypłat transferowych (w tys. zł)	225 576	177 258
Średnia wypłata transferowa na rachunek IKE (w tys. zł)	28,3	28,2

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

7. AKTYWA ZGROMADZONE W PPE

Wartość aktywów zgromadzonych w PPE na koniec 2018 r. wyniosła 12,8 mld zł, co oznacza wzrost o 1,2% w stosunku do 2017 r.

Wykres 8: Aktywa PPE zgromadzone w poszczególnych instytucjach finansowych w latach 2013-2018 (według stanu na koniec danego roku)

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE, obliczenia własne

Przyrost wartości aktywów w 2018 roku, zarówno w ujęciu nominalnym, jak i procentowym, był najniższy od dziesięciu lat, tj. od czasów kryzysu finansowego 2008 roku. Aktywa netto pracowniczych programów emerytalnych, liczone dla wszystkich form przyrosły w ciągu ostatniego roku jedynie o 0,16 mld zł, tj. o 1,2%. Co więcej, w dwóch formach: ubezpieczeniowej oraz pracowniczego funduszu emerytalnego, nastąpił spadek wartości aktywów, odpowiednio o 0,3% i 3,6%. W programach, w których zarządzającymi środkami są fundusze inwestycyjne nastąpił co prawda nieznaczny wzrost sumy aktywów zarządzanych przez te instytucje, jednak należy zwrócić uwagę, że do funduszy inwestycyjnych w ramach PPE zostało skierowane w 2018 roku ponad 900 tys. składek, podczas gdy przyrost wartości aktywów wyniósł zaledwie 238 mln zł.

W skali całego rynku PPE, w 2018 roku instytucje prowadzące programy zostały zasilone składkami na łączną kwotę 1,4 mld zł, aktywa netto PPE w ujęciu wartościowym wzrosły jedynie o 0,16 mld zł. Po uwzględnieniu odpływu środków z PPE związanych z dokonywaniem przez uczestników wypłat i wypłat transferowych poza PPE (na IKE), wpływy netto do PPE wyniosły 655 mln zł, a więc wartość zbliżoną do wygenerowanej w 2017 roku (617 mln zł). Podczas gdy w 2017 roku, wpływy netto stanowiły tylko połowę wygenerowanego wzrostu wartości aktywów PPE (aktywa wzrosły wtedy o 1,2 mld zł), w 2018 roku podobne wpływy do PPE przełożyły się na wzrost aktywów jedynie o 0,16 mld zł, co oznacza, że ujemne wyniki uzyskane na działalności inwestycyjnej przez zarządzających wpłynęły na skonsumowanie części odprowadzanych do systemu kwot. W przybliżeniu można oszacować, że strata na działalności inwestycyjnej w PPE wyniosła 496 mln zł (dla porównania: w 2017 roku zysk obliczony w analogiczny sposób wyniósł 623 mln zł, w latach 2015-2016 także odnotowano stratę odpowiednio 12,5 i 365 mln zł, zaś w latach 2012-2014 zysk przekraczający nawet 1 mld zł).

Największy udział w rynku PPE mierzony wartością zgromadzonych aktywów w 2018 r. miały – podobnie jak w latach ubiegłych – fundusze inwestycyjne. Na koniec

2018 r. wartość zgromadzonych oszczędności emerytalnych w tych instytucjach wynosiła 7 669 mln zł, co stanowiło 60% całkowitej kwoty środków zgromadzonych w PPE.

8. PRZEPIY W ŚRODKÓW NA RACHUNKACH UCZESTNIKÓW PPE W 2018 R.

1) wypływ środków z PPE:

- w 2018 r. z PPE dokonano wypłat na łączną kwotę 577,9 mln zł, tj. o 78,2 mln zł więcej niż w 2017 r. Wypłaty te dotyczyły 15,5 tys. uczestników PPE (w 2017 r. wypłaty zrealizowało 15,8 tys. uczestników). Przeciętna wartość wypłaty w 2018 r. wyniosła 37,3 tys. zł (w 2017 r. 31,7 tys. zł),
- w omawianym okresie 9,9 tys. uczestników dokonało wypłat transferowych środków zgromadzonych w PPE, na łączną kwotę 238,2 mln zł, z czego 26% wartości wypłat stanowiły wypłaty transferowe dokonywane w ramach systemu PPE, zaś 74% transfery na IKE,

2) wpływ nowych środków do PPE:

- wpływy z tytułu składek podstawowych wyniosły w 2018 r. 1.310,8 mln zł, co oznacza, że na PPE pracodawcy wpłacili o 7,0% więcej środków niż w roku poprzednim,
- wpływy z tytułu składek dodatkowych wyniosły 45,8 mln zł, co oznacza, że uczestnicy PPE zasilili swoje rachunki kwotą o 12,1% wyższą niż w roku poprzednim,

3) wpływy netto, czyli wpływy nowych środków pomniejszone o wypływy kwot z PPE, wyniosły dla rynku 654,6 mln zł. W poszczególnych formach odnotowano następujące wpływy netto:

- w funduszach inwestycyjnych 542,2 mln zł,
- w zakładach ubezpieczeń 135,8 mln zł,
- w pracowniczych funduszach emerytalnych (-23,4) mln zł.

9. ZMIANY ILOŚCIOWE I JAKOŚCIOWE W PPE

W roku 2018 utworzonych zostało 206 nowych programów – jedynie w 2005 roku liczba wpisanych do rejestru programów była wyższa (597), przy średniej z ostatnich 10 lat na poziomie 38 PPE. Jednocześnie, w roku 2018 zostało zlikwidowanych stosunkowo niewiele programów (29 PPE), przy średniej z ostatniego dziesięciolecia – 35 PPE. Tym samym, liczba działających programów wzrosła w ostatnim roku o 177 PPE, podczas gdy w ciągu ostatnich lat zazwyczaj spadała, nawet o kilkanaście programów rocznie (dla przykładu w 2016 r. spadek o 18 PPE, w 2014 r. i 2015 r. o 6 i 10 PPE, w 2017 r. wzrost o 17 PPE).

Wzorem ubiegłorocznych publikacji, poniżej znajduje się pogłębiona analiza i komentarz pozwalający właściwie ocenić to zjawisko.

Przyczyny likwidacji programów

Ogółem w 2018 roku z rejestru pracowniczych programów emerytalnych wykreślono **29 programów**. Szczegółowe zestawienie danych dotyczących likwidacji programów zamieszczono poniżej.

Tabela 14: PPE wykreślone w 2018 r.

Przyczyna likwidacji	Forma PPE			Ogółem
	FI	PFE	ZU	
Przyczyny określone w art. 7 ustawy o ppe (przekształcenia własnościowe i zmiany organizacyjne dot. pracodawców)	-	-	4	4
Upadłość pracodawcy (art. 40 ust. 2 pkt 1) ustawy o ppe)	-	-	1	1
Likwidacja pracodawcy (art. 40 ust. 2 pkt 1) ustawy o ppe)	2	-	4	6
Zawarcie przez pracodawcę porozumienia w sprawie rozwiązania umowy zakładowej z reprezentacją pracowników (art. 40 ust. 2 pkt 3) ustawy o ppe)	7	1	6	14
Podjęcie przez pracodawcę jednostronnej decyzji o rozwiązaniu umowy zakładowej (art. 40 ust. 2 pkt 4) ustawy o ppe)	-	-	-	-
Spadek wartości środków zgromadzonych w programie poniżej kwoty ustalonej w umowie zakładowej (art. 40 ust. 2 pkt 2) ustawy o ppe)	-	-	-	-
Przyczyny określone w art. 40 ust. 3 ustawy o ppe (u pracodawcy będącego osobą fizyczną, współnika spółki cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej i komandytowo-akcyjnej brak pracowników będących uczestnikami programu)	-	-	2	2
Adnotacje o wykreśleniu programu (wykreślenie z urzędu)		-	2	2
Ogółem :	9	1	19	29

Źródło: UKNF, dane z rejestru pracowniczych programów emerytalnych

Z perspektywy rozwoju rynku pracowniczych programów emerytalnych, przyczyny likwidacji pracowniczych programów emerytalnych można podzielić na dwie grupy: szeroko rozumiane przyczyny ekonomiczne oraz powody „techniczne”. Pierwsza grupa obejmuje likwidacje prowadzone w związku z likwidacją lub upadłością pracodawcy, trudną sytuacją finansową i niemożnością dalszego finansowania składek lub podjęcia decyzji o zakończeniu programu. W zdecydowanej większości tych przypadków, po zakończeniu procesu likwidacji następuje wycofanie środków z systemu PPE i odpływ osób, które uczestniczyły w programach. To właśnie tego rodzaju likwidacje mają wpływ na obniżenie wskaźników uczestnictwa i wartości zgromadzonych w programach aktywów.

Zupełnie inaczej należy natomiast interpretować wykreślenia programów dokonywane z tzw. przyczyn technicznych. Do tej grupy organ nadzoru zalicza zdarzenia, które formalnie wiążą się z koniecznością przeprowadzenia likwidacji programu, jednakże likwidacja ta nie prowadzi bezpośrednio do trwałej utraty uczestników i środków zgromadzonych w programie.

Podstawową okolicznością, która prowadzi do formalnej likwidacji pracowniczego programu emerytalnego, lecz nie powoduje realnego odpływu uczestników z systemu PPE są zmiany organizacyjne oraz przekształcenia własnościowe, jakie dotyczą pracodawców prowadzących programy (fuzje i przejęcia, likwidacja lub wydzielenie oddziałów posiadających status pracodawców etc.). Ich efektem częstokroć jest przejściowe realizowanie przez podmiot przejmujący, dwu lub więcej programów. Przepisy ustawy o pracowniczych programach emerytalnych wymagają, aby pracodawca znajdujący się w takiej sytuacji, w maksymalnym terminie 3 lat licząc od dnia przejęcia innego pracodawcy realizującego program, dokonał ujednoczenia prowadzonych programów. W konsekwencji programy prowadzone przez przejętych bądź zlikwidowanych (w przypadku oddziałów) pracodawców, ulegają wykreśleniu z rejestru PPE. Pracownicy tych pracodawców nadal są objęci pracowniczym programem emerytalnym, z tym jednakże zastrzeżeniem, że jest on prowadzony przez następcę prawnego dotychczasowego pracodawcy. W 2018 roku z przyczyn, **o których mowa w art. 7 ustawy o ppe zlikwidowano 4 PPE** (w 2017 r. - 5, w 2016 r. - 18).

Innym powodem, skutkującym koniecznością wykreślenia pracowniczego programu emerytalnego z rejestru, jest stwierdzenie, iż w programie prowadzonym przez określoną kategorię pracodawców (osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą, spółkę cywilną, spółkę jawną, spółkę partnerską, spółkę komandytowo-akcyjną i komandytową) nie uczestniczy żaden pracownik. Pracodawcy realizujący tego typu programy, zobowiązani są do zakończenia bytu prawnego takiego nieaktywnego programu. **W 2018 r. 2 programy zostały wykreślone z tej przyczyny.**

Podobnie, jeżeli w programie pozostają środki nielicznych pracowników, pracodawca ma prawo do zamknięcia przedsięwzięcia, które przestało spełniać swe ustawowe założenia. Takie możliwości stwarza przesłanka likwidacji programu określona w art. 40 ust. 2 pkt 2) ustawy o ppe. W tym trybie w 2018 nie został zlikwidowany żaden z programów. Należy też podkreślić, iż program, w którym nie uczestniczą już pracownicy, jak również

nie są w nim odprowadzane składki, pomimo iż nadal figuruje w rejestrze, nie pełni już swojej podstawowej funkcji (zabezpieczenie emerytalne dla pracowników), dlatego jego wykreślenie należy rozpatrywać tylko w kategoriach statystycznych, nie przeceniając znaczenia tego typu zdarzeń dla oceny rozwoju rynku PPE.

Podobnie należy interpretować skutki wykreśleń programów dokonywanych przez organ nadzoru w trybie niewnioskowym (z urzędu). Organ nadzoru ma możliwość zastosowania tego trybu, gdy stwierdzi, iż zostało zakończone postępowanie likwidacyjne lub upadłościowe pracodawcy prowadzącego pracowniczy program emerytalny, a podmiot obowiązany do złożenia wniosku o wydanie decyzji o wykreśleniu programu z rejestru nie złożył takiego wniosku (art. 41a ust. 1 pkt 1 ustawy o ppe). W 2018 roku powyższy tryb zastosowano w przypadku **2 programów** (w 2015 r. i 2016 r. było to po 5 PPE, w 2017 r. 1 PPE). Podobnie jak w przypadkach opisanych powyżej, również te programy były programami nieaktywnymi, a więc ich wykreślenie nie łączyło się ze znaczącą utratą uczestników czy spadkiem aktywów.

Podsumowując, z ogólnej liczby 29 przeprowadzonych w 2018 roku likwidacji pracowniczych programów emerytalnych, 8 miało przyczyny pozaekonomiczne. Pozostałe 21 wykreśleń spowodowane było przyczynami finansowymi leżącymi po stronie pracodawców: niemożnością dalszego opłacania składek, upadłością lub likwidacją, ale też i wspólną decyzją pracodawcy i reprezentacji pracowników o zakończeniu bytu programu. Najczęstszym powodem zamykania programów było w 2018 roku zawarcie przez pracodawcę z pracownikami porozumienia o likwidacji pracowniczego programu emerytalnego – 14 PPE.

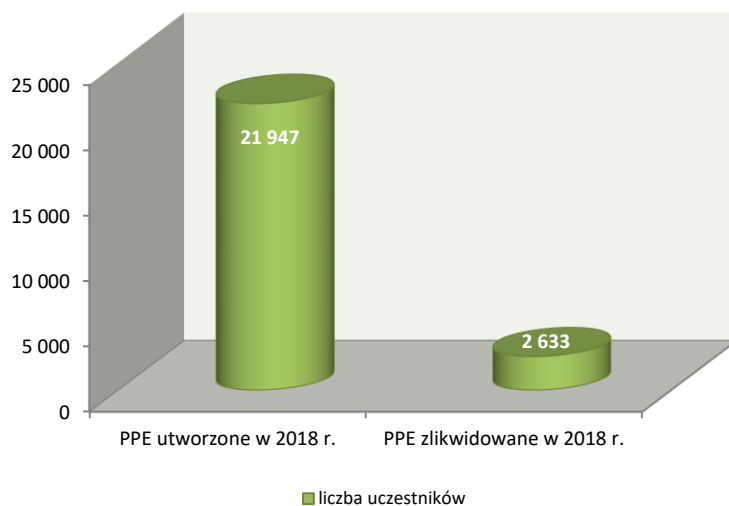
Należy podkreślić, iż pracodawca składając wniosek o wykreślenie programu z rejestru w związku z zawarciem porozumienia o likwidacji, nie wskazuje powodów, dla których porozumienie zostało zawarte. Stąd organ nadzoru nie posiada informacji, które umożliwiłyby analizę przyczyn zawierania tego rodzaju porozumień. Nie można jednak wykluczyć, iż nie we wszystkich przypadkach odnotowanych w 2018 r. zawarcie porozumienia było uzasadnione sytuacją finansową przedsiębiorstwa. Decyzja reprezentacji pracowników o rozwiązaniu umowy zakładowej może być także np. skutkiem negocjacji związanych ze zmianą wysokości wynagrodzeń w przedsiębiorstwie, kosztem prowadzenia na rzecz pracowników programu, albo np. decyzją o utworzeniu w przedsiębiorstwie PPK zamiast PPE.

Skutki zmian ilościowych na rynku PPE

Oceniając skutki dokonanych w 2018 r. likwidacji programów w kontekście rozwoju rynku pracowniczych programów emerytalnych, należy zestawić przedstawione powyżej dane z liczbą programów utworzonych w ubiegłym roku (206 PPE). Na nieodnotowywaną od kilkunastu lat skalę, liczba programów rejestrowanych przewyższyła liczbę programów wykreślonych z rejestru (przyrost liczby programów), podczas gdy w ostatnich latach następował faktyczny spadek liczby funkcjonujących programów. Rzeczywisty wpływ tych zdarzeń na rozwój rynku PPE można ocenić

analizując zmiany w zakresie uczestnictwa oraz wartości środków zgromadzonych na kontach uczestników programów zlikwidowanych i utworzonych w 2018 roku.

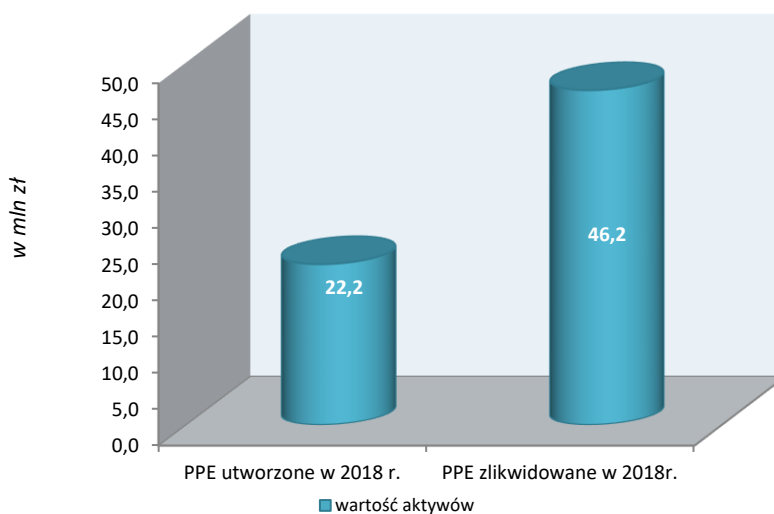
Wykres 9: Liczba uczestników w programach utworzonych i zlikwidowanych w 2018 roku (wg stanu na 31.12.2018 r.)

Źródło: UKNF: dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Z pozyskanych przez UKNF danych wynika, iż do 206 programów utworzonych w 2018 roku do dnia 31 grudnia 2018 r. przyjęto blisko 22 tys. pracowników. Jednocześnie szacowany ubytek uczestników wynikający z likwidacji programów w 2018 r. wyniósł 2,6 tys. osób (uwzględniono tu osoby dokonujące w 2018 roku wypłat transferowych na IKE oraz osoby, które posiadały jeszcze środki w zlikwidowanych programach według stanu na 31.12.2018 r.). Po skompensowaniu tych wielkości, przyrost uczestnictwa netto, uwzględniając tylko programy wpisane i wykreślone w 2018 roku wyniósł **19,3 tys. osób.**

Wykres 10: Wartość aktywów w programach utworzonych i zlikwidowanych w 2018 roku (wg stanu na 31.12.2018 r.)

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w PPE; obliczenia własne

Porównanie wartości aktywów zgromadzonych w programach zarejestrowanych w 2018 r. z aktywami programów zlikwidowanych (a dokładnie z kwotami wypłaconymi tytułem wypłat transferowych na IKE z programów zlikwidowanych w 2018 r. i środkami, które jeszcze w tych programach pozostały) wskazuje na utrzymanie się tendencji z 2016 i 2017 roku, kiedy to aktywa programów zlikwidowanych przewyższyły środki, które w 2018 r. napłynęły do programów nowo utworzonych. Różnica między tymi wielkościami wynosi 24 mln zł (w 2017 r. – 40 mln zł).

Przyczyny powyższego są złożone, jednak wydaje się, że główną przyczyną powstania 24 milionowej luki między wpływami a ubytkiem środków z PPE jest to, że większość programów została utworzona pod koniec roku – 94 PPE w IV kwartale, w tym 21 programów w grudniu, a zatem proces uruchamiania tych programów, a co za tym idzie pierwsze wpłaty, będą następować dopiero w 2019 roku.

Z powyższych zestawień wynika, że w 2018 roku nastąpił zarówno nominalny przyrost liczby programów (o 177 PPE), jak też znaczący wzrost uczestnictwa netto (o 19,3 tys. osób), zaś ubytek aktywów PPE wyznaczony jako różnica między aktywami wniesionymi do systemu z programów rejestrowanych w 2017 r. oraz aktywami „utraconymi” wskutek likwidacji programów w 2018 r. wyniósł prawie 24 mln zł.

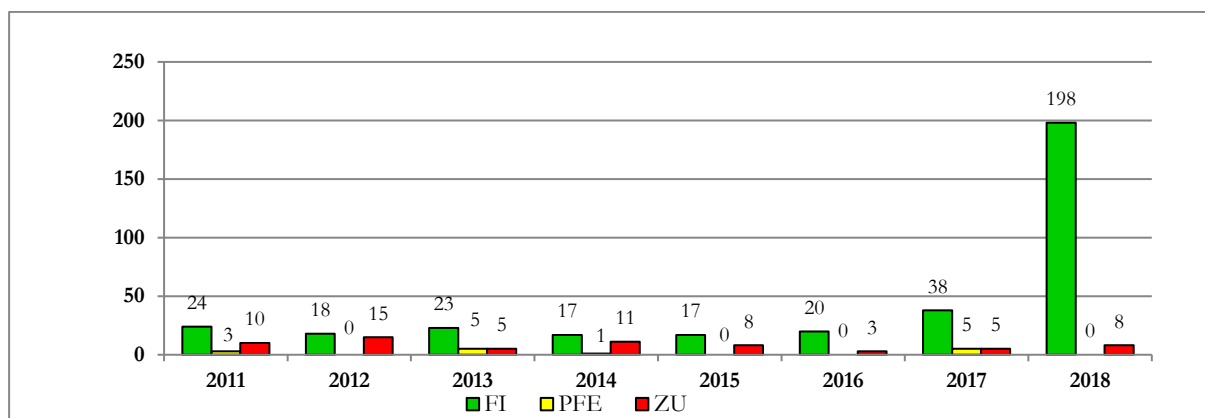
10. PROGRAMY UTWORZONE W 2018 ROKU

W poprzednim rozdziale przeprowadzono analizę przyczyn i skutków dokonanych w 2018 r. likwidacji programów. Dla dopełnienia obrazu zmian zachodzących na tym rynku warto nieco miejsca poświęcić także wpisom do rejestru i podmiotom zakładającym pracownicze programy emerytalne w 2018 r.

Zmiany ilościowe

W 2018 r. utworzono 206 pracowniczych programów emerytalnych, co jest najwyższą wielkością od 2005 roku (w ostatnich latach liczba zakładanych programów mieściła się w przedziale 23-37 programów rocznie, nieco wyższa była w 2017 r. – 48). Największy odsetek zakładanych PPE stanowią programy, w których składki są zarządzane przez fundusze inwestycyjne. Zazwyczaj tego typu programów powstawało około 20, w 2017 r. utworzono ich prawie dwukrotnie więcej – 38 PPE, zaś w 2018 r. aż 198. Ponadto w ostatnim roku utworzono 8 programów w formie ubezpieczeniowej. Nie powstał żaden program w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

Wykres 11. Liczba wpisów w danym roku w podziale na formy

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

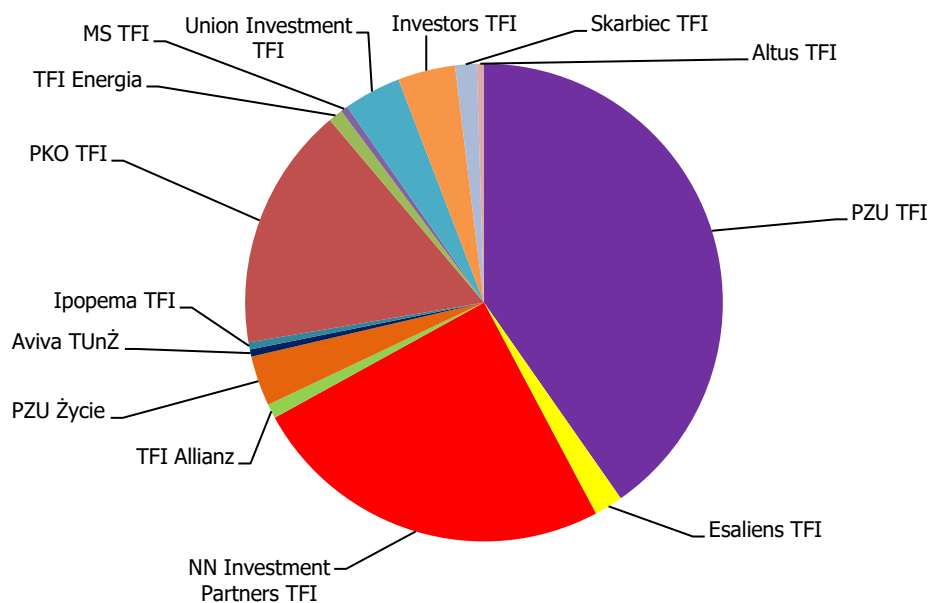
W ostatnich latach następuje stały wzrost zainteresowania produktem oferowanym przez fundusze inwestycyjne jako formą PPE. Powyższe ma zapewne po części związek ze wzrostem popularności funduszy inwestycyjnych w Polsce i ich znaczenia na rynku finansowym. Z kolei formę ubezpieczeniową, której popularność zapewniły przede wszystkim funkcjonujące w zakładach pracy grupowe ubezpieczenia na życie, które w latach 2004-2005 były masowo przekształcane w PPE, w ostatnich latach cechuje mniejsza aktywność na rynku PPE. Jeżeli wziąć pod uwagę udział każdej z tych form w ogólnej liczbie PPE w roku 2005 (po zakończeniu procesu przekształcania ubezpieczeń grupowych w pracownicze programy emerytalne) oraz na koniec 2018 roku okaże się, iż w ciągu 13 lat udział programów w formie ubezpieczeniowej spadł z 78,3% do 50,6% (o 27,7 pkt. proc.), a jednocześnie o niemal identyczną wartość (28,4 pkt. proc.) wzrósł udział PPE z funduszem inwestycyjnym – z 18,9% do 47,3%. Za spadek udziału programów ubezpieczeniowych w ogólnej liczbie PPE odpowiada nie tylko mniejsza liczba rejestracji, ale również znaczna

liczba wykreśleń dotyczących programów prowadzonych właśnie w tej formie. Wydaje się, iż powyższe może mieć związek z zamykaniem programów przez niektórych pracodawców, którzy wcześniej dokonali przekształcenia ubezpieczenia grupowego w pracowniczy program emerytalny, jeżeli program ten – w jakimś zakresie – nie spełnił oczekiwań pracodawcy i pracowników.

Instytucje finansowe

Podmioty zakładające programy w 2018 roku powierzyły składki aż 14 różnym podmiotom finansowym, wśród których jest 12 towarzystw funduszy inwestycyjnych oraz 2 zakłady ubezpieczeń na życie. Zdecydowanie najczęściej wybieraną do roli zarządzającego środkami instytucją było Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych PZU SA, które zwiększyło swój udział w rynku o 83 programy, NN Investment Partners TFI – 51 rejestracji oraz PKO TFI S.A. – 34 rejestracje. Żaden z pozostałych podmiotów nie przekroczył 10 rejestracji rocznie, co najwyżej 7 – 8 (Union Investment TFI S.A., Investors TFI S.A., PZU Życie SA). W przypadku pozostałych podmiotów zarejestrowano po 1 – 4 programy z tymi instytucjami w roli zarządzających.

Wykres 12. Struktura utworzonych w 2018 roku PPE według instytucji finansowej

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Pracodawcy zakładający PPE

W 2018 r. łącznie 209 pracodawców utworzyło 206 pracowniczych programów emerytalnych (jeden program ma charakter międzyzakładowy i został utworzony przez 4 pracodawców). Największą grupę pracodawców tworzących programy stanowiły – jak co roku – podmioty zorganizowane w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – 135 PPE oraz spółki akcyjnej – 44 PPE. Ponadto 15 programów zostało utworzonych przez spółdzielnie, 4 przez spółki komandytowe, 3 przez osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą.

Pracodawcy prowadzący działalność w innej formie (np. fundacja, sp. jawna) utworzyli po 1-2 programy.

Programami o potencjalnie największym zasięgu pod względem liczby uczestników zarejestrowanymi w 2018 roku są programy tworzone przez podmioty z grupy Faurecia obejmujące łącznie kilka tysięcy pracowników. Wśród podmiotów, które utworzyły PPE w ostatnim roku nie brakuje też innych dużych pracodawców, jak np. Przedsiębiorstwo Budowy Kopalń PeBeKa SA, Firma Oponiarska Dębica S.A., KGHM Zanam S.A., Fabryka Kotłów „SEFAKO” S.A., BNY Mellon Poland sp. z o.o., Cargill Poland sp. z o.o. Warto także wspomnieć o jednym z programów międzyzakładowych, do którego w 2018 roku przystąpiło 61 nowych pracodawców (nie jest to w sensie formalnym rejestracja programu, lecz jego zmiana, dlatego nie jest ujmowany w prezentowanej w tym rozdziale statystyce). Do tego programu, realizowanego dla Grupy BPS, w 2018 roku przystąpiło ponad 1,7 tys. nowych uczestników.

Struktura terytorialna

Najwięcej pracodawców, którzy w 2018 r. utworzyli programy ma swoją siedzibę na terenie województw: mazowieckiego, dolnośląskiego, pomorskiego i wielkopolskiego. Łącznie utworzyli oni 2/3 nowych PPE. Także w województwach śląskim i małopolskim powstało po kilkanaście nowych programów (odpowiednio 17 i 13 PPE). Co więcej, we wszystkich 16 województwach powstał w ostatnim roku choć jeden program, choć nadal zdecydowana większość programów powstaje na terenach bardziej zurbanizowanych.

Tabela 15: Pracodawcy, którzy utworzyli PPE w 2018 roku w podziale na województwa

Województwo	Liczba utworzonych PPE w danym województwie
dolnośląskie	39
kujawsko-pomorskie	4
lubelskie	4
lubuskie	2
łódzkie	6
małopolskie	13
mazowieckie	60
opolskie	1
podkarpackie	6
podlaskie	1
pomorskie	20
śląskie	17
świętokrzyskie	1
warmińsko-mazurskie	5
wielkopolskie	21
zachodniopomorskie	9

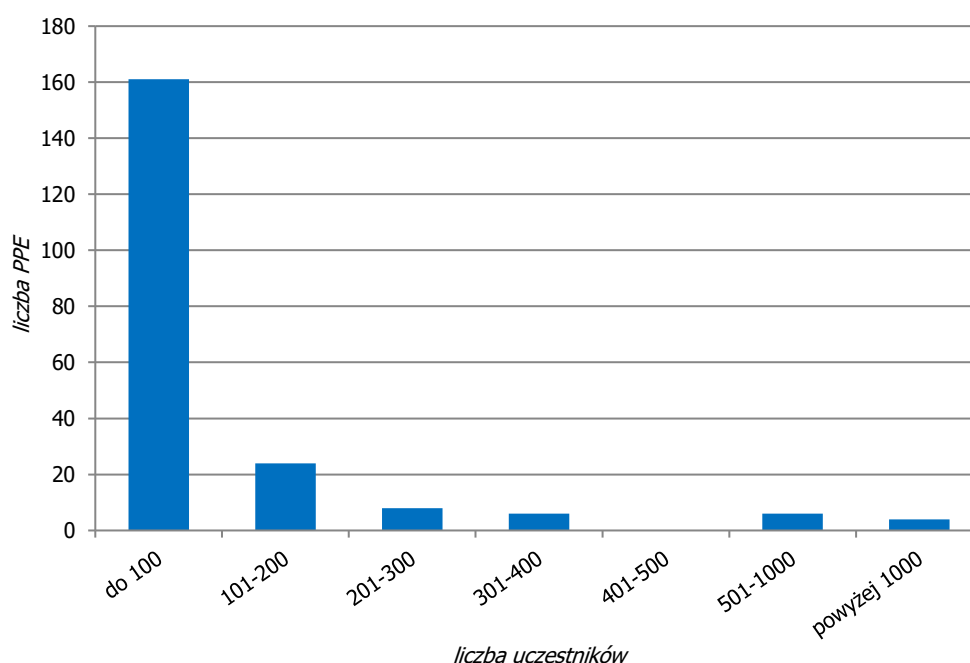
Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Uczestnicy

W 2018 roku powstały 4 programy, w których liczba uczestników przekroczyła 1.000 osób. Dodatkowo w 6 kolejnych PPE liczba uczestników mieści się w przedziale między 500 a 1.000 osób a po kilkaset osób (od 101-400) uczestniczy w 38 nowo utworzonych programach. Zdecydowanie największą grupę stanowią jednak programy, w których liczba uczestników jest niższa niż 100 osób (161 PPE). Należy jednak pamiętać, o czym wspomniano już wcześniej, że w tej ostatniej zbiorowości znaczny udział mają programy zarejestrowane w ostatnich miesiącach roku, w których proces przyjmowania pracowników do PPE bądź to nie rozpoczął się w 2018 r., kiedy gromadzone były niniejsze dane, bądź też nie uległ jeszcze zakończeniu.

Poniżej przedstawiono szczegółowe zestawienie, obrazujące liczbę programów utworzonych w 2018 roku w podziale według wielkości programów mierzonej ilością uczestników.

Wykres 13. Liczba uczestników w PPE utworzonych w 2018 roku

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

Składki podstawowe

W 2/3 programów utworzonych w 2018 roku wysokość składki podstawowej ustalono na poziomie 3,5%, co jednoznacznie wskazuje, że pracodawcy tworzący te programy biorą pod uwagę możliwość zwolnienia z obowiązku tworzenia PPK, w związku z posiadaniem PPE ze składką nie niższą niż 3,5%. Na pełne wykorzystanie ustawowego limitu 7% wynagrodzenia uczestnika zdecydowano się w 20 programach, przy czym w 7 z nich składka jest dodatkowo ograniczona kwotowo do 590 zł (w 5 przypadkach) lub 2.000 zł (w 2 przypadkach). Bardzo nieliczna grupa pracodawców zdecydowała o kwotowym określeniu wysokości składki (10 PPE), zaś składka w nich wynosi od 20 do 380 zł.

W porównaniu z 2017 rokiem daje się przede wszystkim zauważyć zdecydowany wzrost odsetka nowych programów, w których składka mieści się w przedziale 3-3,99% – w 2017 r.

było to 30%, obecnie 65%, co jak już wskazano prawdopodobnie ma związek z systemem zwolnień z PPK.

Tabela 16: Składka podstawowa w programach utworzonych w 2018 roku

Wysokość składki podstawowej z umowy emerytalnej	Sposób naliczania składki	Liczba PPE
poniżej 1%	procentowo	1
1%-1,99%	procentowo	11
2%-2,99%	procentowo	7
3%-3,99%	procentowo	134
4%-4,99%	procentowo, 1 ppe posiada ograniczenia kwotowe (1.000 zł)	21
5%-5,99%	procentowo	2
6%-6,99%	procentowo	-
7,00%	procentowo, 7 ppe posiada ograniczenia kwotowe (590 albo 2.000 zł)	20
1-99 zł	kwotowo	5
100 zł-200 zł	kwotowo	4
200 zł-300 zł	kwotowo	1
Ogółem PPE		206

Źródło: UKNF - dane z rejestru PPE; obliczenia własne

11. KONKLUZJE

Rok 2018 był rokiem przygotowań do startu systemu Pracowniczych Planów Kapitałowych (PPK). Choć formalnie pierwsza grupa pracodawców została objęta tym systemem od 1 lipca 2019 r., zwiększone zainteresowanie pracowniczymi programami emerytalnymi trwało przez cały 2018 rok. Systemy te zostały bowiem ze sobą niejako sprzężone w ten sposób, że podmiot, który do określonego ustawą o ppk terminu utworzy pracowniczy program emerytalny działający na określonych ustawą o ppk warunkach, nie będzie zobligowany do tworzenia PPK. Część pracodawców postanowiła z tej możliwości skorzystać, dlatego też liczba utworzonych w 2018 roku programów sięgnęła nie odnotowywanej od 2005 roku wielkości. Łącznie do rejestru pracowniczych programów emerytalnych wpisanych zostało 206 programów. W dwudziestoletniej historii funkcjonowania PPE tylko raz odnotowano wyższą liczbę rejestracji – 597 PPE. Warto przy tym zwrócić uwagę, że zarówno w 2005 roku, jak i obecnie „hossa” ta jest pochodną wprowadzanych regulacji systemowych, nie zaś dobrowolną inicjatywą zainteresowanych systemem podmiotów.

W pierwszym przypadku mieliśmy do czynienia z quasi-obowiązkiem przekształcania grupowych form oszczędzania w pracownicze programy emerytalne (pod rygorem utraty zwolnienia ze składek zusowskich), obecnie zaś z próbą zamiany systemu PPK na PPE. Nie wydaje się, aby bez wprowadzenia tego rodzaju ustawowych rozwiązań zainteresowanie tworzeniem programów osiągnęło podobny rozmiar, bowiem w ostatnich latach rejestrowano rocznie około 30 programów.

Z pewnością w roku 2019 utrzymane zostanie ten zwykły trend, gdyż już w I półroczu powstało 349 nowych programów. Jednak kolejne lata przyniosą zapewne nie tylko wyhamowanie tendencji zwykłych, jeśli chodzi o liczbę nowych rejestracji, ale wręcz zachowanie pewnego status-quo: wobec obowiązku przystępowania kolejnych grup pracodawców do systemu PPK, tworzenie kolejnego, dodatkowego wehikułu oszczędzania w zakładach pracy, nie będzie celowe i z pewnością zbyt kosztowne dla większości polskich pracodawców. Tak więc system pracowniczych programów emerytalnych będzie się opierał na administrowaniu programami założonymi do roku 2021, kiedy ostatnia grupa pracodawców zostanie objęta PPK.

Wobec takiej perspektywy można spróbować podsumować działający od blisko 20 lat system pracowniczych programów emerytalnych.

Pierwszy pracowniczy program emerytalny powstał w 1999 roku. Początkowo składkę do PPE finansował z własnych środków pracownik, co szybko okazało się niefunkcjonalne i w 2000 r. znowelizowano po raz pierwszy ustawę o pracowniczych programach emerytalnych, wskazując pracodawcę jako głównego sponsora programu. Od tego czasu liczba zakładanych programów rosła, osiągając rocznie wartości od 37 do 139 tworzonych PPE. Jak już wspomniano, przełomowy okazał się rok 2005, kiedy w pracownicze programy zaczęto przekształcać grupowe formy oszczędzania w zakładach pracy, które korzystały z tzw. ulgi zusowskiej, w celu jej zachowania. Po zakończeniu procesu przekształceń, w 2006 roku, liczba zarejestrowanych programów przekroczyła 1.000. Na drugi tysiąc programów trzeba było czekać do kwietnia 2019 r., a więc ponad 13 lat i gdyby nie boom

spowodowany wprowadzeniem PPK, dwutysięcznej rejestracji nie byłoby zapewne przez następne kilka lat.

PPE przez lata nie rozwijały się dynamicznie, nawet pomimo znaczącej zmiany ustawy w 2004 roku, która wychodziła naprzeciw części oczekiwań formułowanych względem tego systemu. Jako wady PPE wskazywano np. brak elastyczności w ustalaniu warunków realizowania programu, nadmierny formalizm w kwestiach organizacyjnych i administracyjnych, ale podstawową barierą szybszego rozwoju był brak faktycznych zachęt finansowych dla sponsorujących programy pracodawców oraz utrzymujący się przez wiele lat „rynek pracodawcy”, a nie pracownika. Dopiero w ostatnich latach firmy realnie poczuły potrzebę aktywnego pozyskiwania pracowników i w takich warunkach oferowanie pracowniczego programu emerytalnego mogłoby stać się dla nich atutem. Tego efektu nie będzie już jednak można zmierzyć, z uwagi na nałożenie się tym samym okresie u pracodawców innej motywacji sprzyjającej zakładaniu programu, związanej z powstaniem systemu PPK.

W ciągu 20 lat programy nie tylko tworzono, ale także wiele z nich uległo likwidacji, co spowodowało, że na koniec 2018 roku różnica między liczbą programów zarejestrowanych i funkcjonujących wynosiła ponad 500. Wobec kilkuset rejestracji w 2019 roku, różnica ta będzie maleć, ale i tak jest istotna.

Można ostrożnie szacować, że obecnie w systemie pracowniczych programów emerytalnych uczestniczy blisko 0,5 mln pracowników (liczbę uczestników na koniec 2018 r. powiększono o prawdopodobne przystąpienia do programów zarejestrowanych w końcu 2018 r. i w 2019 r.). Odnosząc tę wielkość do ogólnej liczby zatrudnionych (ponad 16 mln osób), to niewiele, ale analizując kwoty, jakie średnio uzyskują uczestnicy dokonujący wypłaty (w 2018 r. – 37,3 tys. zł) oraz przeciętnego stanu rachunku w PPE (31,1 tys. zł) można uznać, że pracownicy, którzy zatrudnieni byli w firmach oferujących program, przy końcu swojej aktywności zawodowej otrzymają dodatkowy benefit o znaczącej wartości. Czy będą to środki, które w istotny sposób wpłyną na wysokość ich emerytury? Raczej nie, z uwagi choćby na możliwość ich jednorazowej wypłaty. Z drugiej strony należy pamiętać, że w perspektywie długoterminowej system PPE jest systemem młodym (20 lat funkcjonowania, przy czym programów funkcjonujących w tak długim okresie jest tylko nieznaczny odsetek) i nie osiągnął jeszcze zakładanej efektywności. Pełnej oceny będzie można dokonać po ok. 35-40 latach jego funkcjonowania, kiedy na emeryturę odchodzić będą pracownicy, którzy teoretycznie mogliby być objęci tym systemem przez cały okres kariery zawodowej.

Innym aspektem oceny systemu PPE może być porównanie efektywności oszczędzania w ramach tego wehikułu. W ciągu 20 lat do PPE wpłynęło prawie 15 mld składek (wliczając w to wpłaty pracodawców i dobrowolne składki pracowników). Na koniec 2018 r. w systemie zaewidencjonowanych było blisko 13 mld aktywów, co mogłoby oznaczać, że aktywa te nie dorównują nawet wniesionym wpłatom. Do kwoty aktywów należy jednak dodać sumę wypłat dokonanych przez wszystkie lata działania systemu – 3,3 mld zł oraz sumę wypłat transferowych na IKE, dokonywanych np. w sytuacji zmiany pracy przez uczestnika czy likwidacji programu – 1,7 mld zł, łącznie 5 mld zł. Porównanie tych wielkości nadal wskazuje na stosunkowo niską efektywność inwestycji dokonywanych z wnoszonych składek, jednak

należy pamiętać, że w latach 2007-2009 rynki finansowe ogarnął kryzys, a jego skutki były odczuwalne także w kolejnych latach, co wpłynęło na stopy zwrotu osiągnięte w tym okresie przez zarządzających (np. w 2008 roku wartość aktywów PPE r/r spadła o 200 mln, pomimo że do systemu wpłynęło 800 mln składek).

Efektywność inwestycji może też stać się czynnikiem, który będzie wypychał oszczędzających z powstającego właśnie systemu PPK. W funduszach inwestycyjnych, po nieudanym roku 2018, widać znaczący odpływ klientów. Prowadzone badania konsumenckie od lat wskazują na przywiązanie Polaków do oszczędzania na lokatach bankowych, co wynika z nieakceptowania choćby krótkoterminowych strat kapitału, jakie występują w produktach o charakterze inwestycyjnym. Dotychczasowe doświadczenia, choćby z otwartymi funduszami emerytalnymi, gdzie za sukces poczytywane jest dorównanie waloryzacji składek w ZUS, także nie wskazują, aby Polacy mieli masowo zaufać kolejnym instytucjom, za pośrednictwem których będą inwestowane ich oszczędności. Dlatego za dobre rozwiązanie należy uznać ustawowe ograniczenie kosztów, jakie mogą być ponoszone przez uczestników tak PPE, jak i PPK, bowiem koszty, tak jak i inwestycje mają bezpośredni wpływ na osiąganą przez zarządzających stopę zwrotu. Niezależnie od powyższego niezbędne jest edukowanie i budowanie świadomości społecznej, zarówno co do konieczności gromadzenia dodatkowych oszczędności na jesień życia, jak i przybliżanie reguł działania rynków finansowych i produktów inwestycyjnych. Bez tego rodzaju działań system PPK może nie uzyskać skali, jaką zakładają projektodawcy i która pozwoliłaby na zauważalne podniesienie w przyszłości świadczeń emerytalnych ze środków pochodzących z III filara, a pracowniczym programom emerytalnym należy życzyć, aby w kolejnych dziesięcioleciach zapewniały swoim uczestnikom godziwe środki emerytalne.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Struktura PPE według liczby programów w poszczególnych formach	8
Wykres 2. Struktura PPE według liczby uczestników w poszczególnych formach	9
Wykres 3. Struktura PPE według wartości aktywów w poszczególnych formach	9
Wykres 4. Rozwój PPE – liczba programów oraz liczba uczestników PPE w latach 2004-2018.....	12
Wykres 5: Struktura PPE utworzonych w 2017 r. i 2018 r. według sposobu określenia składki podstawowej....	16
Wykres 6: Łączna suma składek odprowadzonych do PPE w danym roku w latach 2013-2018	16
Wykres 7: Struktura wypłat transferowych w 2018 r. w poszczególnych formach PPE	20
Wykres 8: Aktywa PPE zgromadzone w poszczególnych instytucjach finansowych w latach 2013-2018 (według stanu na koniec danego roku).....	22
Wykres 9: Liczba uczestników w programach utworzonych i zlikwidowanych	28
w 2018 roku (wg stanu na 31.12.2018 r.).....	28
Wykres 10: Wartość aktywów w programach utworzonych i zlikwidowanych w 2018 roku (wg stanu na 31.12.2018 r.).....	28
Wykres 11. Liczba wpisów w danym roku w podziale na formy	30
Wykres 12. Struktura utworzonych w 2018 roku PPE według instytucji finansowej	31
Wykres 13. Liczba uczestników w PPE utworzonych w 2018 roku	33

SPIS TABEL

Tabela 1. Wybrane dane dot. rynku PPE w latach 2009-2018.....	7
Tabela 2: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na województwa	10
Tabela 3: Udział pracodawców w rynku PPE w podziale na formę prawną	11
Tabela 4: Liczba uczestników czynnych i biernych w PPE (w tys.)	13
Tabela 5: Struktura rynku PPE według wielkości programów (stan na dzień 31.12.2018 r.).....	14
Tabela 6: Wysokość składki podstawowej określona w umowie zakładowej	15
Tabela 7: Wysokość średniej rocznej składki podstawowej i dodatkowej na uczestnika (w zł)	17
Tabela 8: Wysokość wypłat oraz średnia wartość wypłaty przypadająca na 1 uczestnika	19
Tabela 9: Wartość wypłat transferowych do PPE prowadzonego przez innego pracodawcę	21
Tabela 10: Wypłaty transferowe na IKE.....	21

Tabela 14: PPE wykreślone w 2018 r.	25
Tabela 15: Pracodawcy, którzy utworzyli PPE w 2018 roku w podziale na województwa	32
Tabela 16: Składka podstawowa w programach utworzonych w 2018 roku	34

KNF

**KOMISJA
NADZORU
FINANSOWEGO**

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO

**ul. Piękna 20
00-549 Warszawa**

**tel. (+48 22) 262-50-00
fax (+48 22) 262-51-11
e-mail: knf@knf.gov.pl**

www.knf.gov.pl